

Pojęcia kluczowe: europejski nakaz aresztowania, ENA, odmowa wydania, zasada szczególności, zasada wzajemnego uznania, orzecznictwo

Artykuły

Monika Agnieszka Paulińska

EUROPEJSKI NAKAZ ARESZTOWANIA W RAMACH DECYZJI RAMOWEJ

Artykuł ma na celu wskazanie procedury dotyczącej europejskiego nakazu aresztowania w kontekście wybranych kwestii, eksponujących jego transgraniczny charakter. W artykule odniesiono się do orzecznictwa sądowego w celu ukazania, że odformalizowanie wydawania osób w praktyce implikuje konieczność wykładni przepisów dotyczącej zakresu stosowania procedury. Analiza przepisów dyrektywy unijnej uzasadnia stwierdzenie, że obowiązujące twórców procedury założenie, jak przyśpieszyć i usprawnić procedurę wydawania osób, obecnie wymaga rewizji kluczowych kwestii. Klauzule generalne, kazuistyka wskazująca na nowe przesłanki odstępowania od zasady wydawania osób, również z uwagi na „domniemanie” braku wypełniania przez wymiar sprawiedliwości państw członkowskich standardów w zakresie gwarancji zapewnienia rzetelnego procesu, skutkują wydłużeniem procedury. Czynniki wyżej wskazane, jak również pozaprawne aspekty procedury na płaszczyźnie współpracy międzynarodowej, instytucjonalne, organizacyjne, również dotyczące ustroju politycznego państw członkowskich Unii Europejskiej, stanowią podstawę, by przyjąć, że funkcjonuje zasada ograniczonego wzajemnego uznawania i ograniczonego wzajemnego zaufania.

W artykule znajduje się przede wszystkim analiza orzecznictwa sądowego. Taki model konstrukcji artykułu umożliwi prześledzenie priorytetowych kwestii z uwzględnieniem wykładni organów sądowych definiujących zakres praw i obowiązków instytucji stosujących procedurę europejskiego nakazu aresztowania.

Funkcjonowanie wspólnej, europejskiej płaszczyzny prawnej, pozbawionej granic terytorialnych, zakres przestępczości zorganizowanej o zasięgu międzynarodowym, określany obecnie jako ekosystem przestępczości, i jego skala legły u podstaw celu, jakim było wypracowanie procedury wolnej od ryzyka przewlekłości postępowania i formalizmu, właściwego dla ekstradycji¹. Jego unijny rodowód determinuje także oddziaływanie na ustawodawstwa krajowe w aspekcie wzmacniania zasady praworządności, ustanawia standardy i gwarancje procesowe przysługujące osobom podejrzanym i oskarżonym. Nie tylko umożliwia on realizację transgranicznej współpracy państw członkowskich w zakresie skutecznego ścigania, jest przede wszystkim zasadniczym elementem płaszczyzny współpracy wymiarów sprawiedliwości.

Europejski nakaz aresztowania jest regulacją, która wymaga odniesienia się do naczelnych wartości utożsamianych z pojęciem sprawiedliwości, jak i praw człowieka, na poziomie prawa unijnego, w szczególności konwencji międzynarodowych². W praktyce wiąże się on ściśle z przesłanką istnienia gwarancji praworządności, przestrzegania praw podstawowych obywateli, ujętych w art. 6 Traktatu o Unii Europejskiej³, a jego realizacja jest związana w sposób immanentny z zasadą wzajemnego uznawania i zasadą wzajemnego zaufania. Zasady te, definiując płaszczyznę wzajemnej współpracy i pomocy prawnej, umożliwiają funkcjonowanie państw członkowskich w zorganizowanej pod względem instytucjonalnym i proceduralnym przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości⁴. Wydanie osoby i wykonywanie europejskiego na-

¹ Pierwowzorem dla procedury jest Europejska konwencja o ekstradycji z 13.12.1957 r. (Dz.U. z 1994 r. nr 70 poz. 307). Zob. również Protokół dodatkowy do konwencji, sporządzony w Strasburgu z 15.10.1975 r. oraz Drugi protokół dodatkowy sporządzony w Strasburgu z 17.03.1978 r. (Dz.U. z 1994 r. nr 70 poz. 307).

² „Postanowienia Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, w tym jej art. 6, art. 48 i art. 52, stanowią przepisy prawa pierwotnego Unii. Prawa podstawowe zagwarantowane w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, w tym prawa określone w art. 5 ust. 1, 3 i 4 i w art. 6 ust. 2 i 3 konwencji, stanowią część prawa Unii jako zasady ogólne praw” – zob. szerzej wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 29.01.2013 r. (C-396/11), „Zbiór Orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości i Sądu” 2013/1/I-39.

³ Dz. Urz. UE C 326, 26.10.2012, s. 13–390.

⁴ „Zarówno zasada wzajemnego zaufania między państwami członkowskimi, jak i zasada wzajemnego uznawania, która sama w sobie opiera się na wzajemnym zaufaniu między nimi, mają w prawie Unii Europejskiej fundamentalne znaczenie, gdyż umożliwiają one utworzenie i utrzymywanie przestrzeni bez granic wewnętrznych. Dokładniej rzecz ujmując, zasada wzajemnego zaufania wymaga, w szczególności w odniesieniu do przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, aby każde z tych państw uznawało – z zastrzeżeniem wyjątkowych okoliczności – że wszystkie inne państwa członkowskie przestrzegają prawa Unii, a zwłaszcza praw podstawowych uznanych w tym prawie. Z motywu 6 decyzji ramowej 2002/584 wynika, że europejski nakaz aresztowania przewidziany w tej decyzji ramowej stanowi pierwszy konkretny środek w dziedzinie prawa karnego wprowadzający w życie zasadę wzajemnego uznawania” – zob. szerzej wyrok Trybunału Sprawiedliwości (pierwsza izba) z 6.12.2018 r. (C-551/18 PPU), <https://eur-lex.europa.eu>.

kazu aresztowania stanowi asumpt do orzekania o istnieniu przesłanki istnienia niezawisłości sądu czy gwarancji prawa do rzetelnego procesu⁵.

Institucja europejskiego nakazu aresztowania ustanowiona w decyzji ramowej Rady Unii Europejskiej 2002/584/WSiSW z 13.06.2002 r.⁶ stanowi wyraz dążenia prawodawcy europejskiego do wprowadzenia regulacji prawnych dotyczących procedury przekazywania między państwami osób skazanych lub podejrzewanych o popełnienie przestępstw⁷.

Decyzja ramowa z 1.01.2004 r. (w stosunku do Polski od 1.05.2004 r.) zastąpiła regulacje zawarte w Europejskiej konwencji o ekstradycji z 13.12.1957 r. oraz drugim Protokole dodatkowym do konwencji z 17.03.1978 r.⁸, Europejskiej konwencji o zwalczaniu terroryzmu sporządzonej w Strasburgu 27.01.1977 r.⁹, Porozumieniu między 12 państwami członkowskimi Wspólnot Europejskich w sprawie uproszczenia i unowocześnienia metod przekazywania wniosków ekstradycyjnych z 26.05.1989 r., Konwencji z 10.03.1995 r. o uproszczeniu procedury ekstradycji między państwami członkowskimi Unii Europejskiej, Konwencji z 27.09.1996 r. odnoszącej się do przeprowadzania ekstradycji między państwami członkowskimi Unii Europejskiej¹⁰, a także rozdziale 4 tytułu III Konwencji wykonawczej z 19.06.1990 r. do układu z Schengen z 14.06.1985 r.¹¹

⁵ Trybunał Sprawiedliwości stwierdził, że „decyzja ramowa 2002/584 opiera się bowiem na zasadzie, zgodnie z którą orzeczenia w przedmiocie europejskiego nakazu aresztowania korzystają z wszelkich gwarancji właściwych orzeczeniom sądowym, w tym wynikających z praw podstawowych i podstawowych zasad prawnych wskazanych w art. 1 ust. 3 omawianej decyzji ramowej. Należy zatem stwierdzić, że istnienie rzeczywistego ryzyka narażenia osoby wskazanej w europejskim nakazie aresztowania, w razie przekazania jej wydającemu nakaz organowi sądowemu, na naruszenie jej prawa do rzetelnego procesu sądowego, zagwarantowanego w art. 47 akapit drugi karty, może pozwolić organowi sądowemu wykonującemu nakaz, w drodze wyjątku, na wstrzymanie się od wykonania europejskiego nakazu aresztowania na podstawie art. 1 ust. 3 decyzji ramowej 2002/584” – zob. szerzej wyrok Trybunału Sprawiedliwości (wielka izba) z 25.07.2018 r. (C-216/18 PPU), <https://sip.lex.pl>.

⁶ Decyzja ramowa Unii Europejskiej z 13.06.2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi (Dz.Urz. UE z 2002 r. L 190, s. 1).

⁷ „Należy jednak podkreślić, że również pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej może dojść do wydania osób na podstawie standardowej procedury ekstradycyjnej, ponieważ zgodnie z art. 32 decyzji ramowej Rady 2002/584/WSiSW każde z państw członkowskich przy przyjmowaniu tej decyzji ramowej mogło wydać oświadczenie, że jako wykonujące nakaz państwo członkowskie będzie ono nadal postępowało z wnioskami odnoszącymi się do czynów przestępczych popełnionych przed określoną przez siebie datą (nieprzekraczającą jednak 7.08.2002 r., tj. dnia wejścia w życie decyzji ramowej Rady 2002/584/WSiSW) zgodnie z systemem ekstradycyjnym mającym zastosowanie przed 1.01.2004 r.” – zob. szerzej B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. D. Świecki, Warszawa 2022, t. 2.

⁸ Dz.U. z 1994 r. nr 70 poz. 307–310.

⁹ Dz.U. z 1996 r. nr 117 poz. 557.

¹⁰ Dz.Urz. WE z 1996 r. C 313 ze zm.

¹¹ Dz.Urz. WE z 2000 r. L 239 ze zm.

POJĘCIE I ZAKRES ZASTOSOWANIA EUROPEJSKIEGO NAKAZU ARESZTOWANIA

Europejski nakaz aresztowania jest decyzją sądową wydaną przez państwo członkowskie w celu aresztowania i przekazania przez inne państwo członkowskie osoby, której dotyczy wnioszek, w celu przeprowadzenia postępowania karnego lub wykonania kary pozbawienia wolności bądź środka zabezpieczającego. „Cel Unii, jakim jest ustanowienie przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości prowadzi do zniesienia ekstradycji między państwami członkowskimi i zastępowania jej systemem przekazywania osób między organami sądowymi. Europejski nakaz aresztowania, przewidziany w niniejszej decyzji ramowej, stanowi pierwszy konkretny środek w dziedzinie prawa karnego wprowadzający w życie zasadę wzajemnego uznawania, którą Rada Europy określiła, jako «kamień węgielny» współpracy sądowej”¹².

Praktyka stosowania europejskiego nakazu aresztowania dowodzi, że pojęcie „organ sądowy” niejednokrotnie budzi wątpliwości interpretacyjne. W celu dokonania właściwej interpretacji decyzji ramowej i pojęcia organu sądowego można wskazać argumentację odnoszącą się do zasady niezawisłości sędziowskiej, koniecznej do zapewnienia maksimum kontroli wydanego nakazu, można oprzeć się na wskazaniu, że elementem ważącym o przyznaniu sądom miana „organu sądowego” będzie przynależna im, ostateczna kontrola i decyzyjność co do decyzji innych organów wydających nakaz. W każdym przypadku jednak mianownikiem będzie jak najwyższy stopień autonomii sądu, zasada niezawisłości, pozycja sądu jako instytucjonalnego gwaranta przestrzegania praw jednostki¹³.

Państwa członkowskie ustanawiają inne niż sąd organy upoważnione do wydania europejskiego nakazu aresztowania, przy czym podlegają one obligatoryjnie kontroli sądowej, przy podkreśleniu aspektu kryterium niezależności.

¹² Zob. szerzej wyrok Trybunału Sprawiedliwości (wielka izba) z 27.05.2019 r. w sprawach połączonych C-508/18 i C-82/19 PPU, <http://curia.europa.eu>.

¹³ „Trybunał Sprawiedliwości wskazał dwie przesłanki, które muszą zostać spełnione łącznie, aby daną instytucję można było uznać za «organ sądowy»: – po pierwsze, musi to być organ uczestniczący w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości”, co wyklucza zgodnie z zasadą podziału władz przywołane już organy administracji lub służby policji, – po drugie, musi on być w stanie zapewnić, że „orzeczenia dotyczące europejskiego nakazu aresztowania korzystają z wszelkich gwarancji typowych dla tego rodzaju orzeczeń, w tym tych wynikających z praw podstawowych” oraz zagwarantować, aby „cała procedura przekazywania osób między państwami członkowskimi (...) była wykonywana pod kontrolą sądową”. „Ujmując rzecz inaczej «organ sądowy» oznacza władzę sądowniczą (to jest władzę niezawisłą), jeżeli wykonywanie władzy publicznej może skutkować tak znaczącą szkodą dla wolności jednostki, jak ta związana z procedurą wykonania ENA, której źródłem koniecznie musi być organ sądowy, który wydał ów nakaz. Pojęcie to może być zostać rozszerzone na inne instytucje, jak prokuratura, jeżeli jej czynności będą podlegać relatywnie szybkiej kontroli sądowej (...)” – szerzej opinia Rzecznika Generalnego Manuela Camposa Sancheza-Bordony przedstawiona w dniu 30.04.2019 r., sprawy połączone C-508/18 i C-82/19 PPU, <https://curia.europa.eu>.

„Oczywiste jest, że wyrok z 27.05.2019 r. przesądził o niedopuszczalności wydawania Europejskich Nakazów Aresztowania przez organy prokuratury w Niemczech, jako że Trybunał Sprawiedliwości uznał, że nie są one niezależne. Toteż, w każdej sprawie sądy w Polsce wykonujące ENA wydany przez organy prokuratorskie z Niemiec, po tym orzeczeniu, będąc nim związane, powinny uznawać ENA wniesione przez prokuratora niemieckiego za pochodzący od organu nieuprawnionego”¹⁴. Organem tym może być prokurator generalny w państwie członkowskim, po spełnieniu wymogu, jakim jest istnienie gwarancji niezależności od władzy wykonawczej. Trybunał Sprawiedliwości UE stwierdził, że „pojęcie «wydającego nakaz organu sądowego» w rozumieniu art. 6 ust. 1 decyzji ramowej Rady 2002/584/WSiSW z 13.06.2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi, zmienionej decyzją ramową Rady 2009/299/WSiSW z 26.02.2009 r., należy interpretować w ten sposób, że obejmuje ono prokuratora generalnego państwa członkowskiego, który chociaż pod względem strukturalnym jest niezależny od władzy sądowniczej, to jest on właściwy w zakresie prowadzenia postępowania karnego i którego status w tym państwie członkowskim zapewnia mu gwarancję niezależności od władzy wykonawczej w ramach wydawania europejskiego nakazu aresztowania”¹⁵, uprawnionym do wydania nakazu nie może być ministerstwo sprawiedliwości. Trybunał: „Zatem pojęcie «organu sądowego» w rozumieniu art. 6 ust. 1 decyzji ramowej należy interpretować w ten sposób, że ministerstwo państwa członkowskiego nie może wchodzić w zakres tego pojęcia, a zatem europejskiego nakazu aresztowania wydanego przez ten organ w celu wykonania wyroku orzekającego karę pozbawienia wolności nie można uznać za «orzeczenie sądowe» w rozumieniu art. 1 ust. 1 decyzji ramowej. Organ, który posiada uprawnienia takie, jakimi dysponuje ministerstwo sprawiedliwości Republiki Litewskiej, nie spełnia warunków uznania go za «organ sądowy» w rozumieniu art. 6 ust. 1 decyzji ramowej 2002/584/WSiSW, a europejski nakaz aresztowania wydany w tym przypadku nie ma charakteru «orzeczenia sądowego» w rozumieniu art. 1 ust. 1 tej decyzji ramowej”¹⁶.

Niezależnie od powyższego podkreślić należy, że w każdym przypadku stosowania europejskiego nakazu aresztowania kwestią o znaczeniu zasadniczym dla oceny merytorycznych przesłanek stosowania tej instytucji, jak i z punktu widzenia płaszczyzny praw *in genere*, będzie kwestia istnienia skutecznej ochrony sądowej przysługującej osobom, których dotyczy nakaz. W wyroku Trybunału Sprawiedliwości z 10.03.2021 r. stwierdzono, że „artykuł 8 ust. 1 lit c decyzji ramowej Rady 2002/584/WSiSW z 13.06.2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi, zmienionej decyzją ramową Rady 2009 r., w zw. z art. 47 kar-

¹⁴ Zob. szerzej postanowienie SN z 10.09.2020 r. (V KK 432/19), LEX nr 3080363.

¹⁵ Zob. szerzej wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 27.05.2019 r. (C-508/18), www.eur-lex.europa.eu lub Dz.Urz. UE C 263.

¹⁶ Szerzej zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 10.11.2016 r. (C-477/16 PPU), <https://sip.lex.pl>.

ty i orzecznictwem Trybunału należy interpretować w ten sposób, iż wymogi skutecznej ochrony sądowej, z której powinna korzystać osoba, wobec której wydano europejski nakaz aresztowania w celu przeprowadzenia postępowania karnego, nie są spełnione wówczas, gdy zarówno europejski nakaz aresztowania, jak i orzeczenie sądowe, stanowiące podstawę jego wydania, zostały wydane przez prokuratora, którego można uznać za «wydający nakaz organ sądowy» w rozumieniu art. 6 ust. 1 tej decyzji ramowej, lecz nie mogą podlegać kontroli sądowej w wydającym nakaz państwie członkowskim przed przekazaniem osoby, której dotyczy wnioski, przez wykonujące nakaz państwo członkowskie¹⁷. Procedura dotycząca wykonywania europejskiego nakazu aresztowania, pozostając regulacją związaną *stricte* z wymiarem sądownictwa, podlega szczególnej kontroli prawodawcy unijnego, w której obok zgodności procedury formalnej z wytycznymi decyzji ramowej walor poprawności prawnej odniesiony jest przede wszystkim do istnienia gwarancji procesowych. W tym miejscu warto zwrócić uwagę, że o ile w przypadku europejskiego nakazu aresztowania pojęcie „organ sądowy” stanowi niezmiennie przedmiot pytań prejudycjalnych, to wątpliwości interpretacyjne nie dotyczą już konstrukcji w ramach europejskiego nakazu dochodzeniowego, w którym wyraźnie wskazano, iż pojęcia „organ wymiaru sprawiedliwości” i „organ wydający” obejmują prokuratora państwa członkowskiego¹⁸.

Jak wskazał Trybunał, „Pojęcie europejskiego nakazu aresztowania, o którym mowa w art. 1 ust. 1 decyzji ramowej Rady 2002/584/WSiSW z 13.06.2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi, zmienionej decyzją ramową rady 2009/299/WSiSW z 26.02.2009 r., należy interpretować w ten sposób, że obejmuje ono europejskie nakazy aresztowania wydane przez prokuratury państwa członkowskiego, mimo że owe prokuratury są w kontekście wydawania tych nakazów aresztowania narażone na ryzyko bezpośredniego lub pośredniego podlegania indywidualnym poleceniom lub instrukcjom ze strony władzy wykonawczej takiej jak minister sprawiedliwości, pod warunkiem że te nakazy aresztowania, by mogły zostać przekazane przez te prokuratury, obligatoryjnie podlegają zatwierdzeniu przez sąd, który w ramach tej procedury kontroluje – w sposób

¹⁷ Szerzej zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 10.03.2021 r. (C-648/20 PPU), <https://sip.lex.pl>.

¹⁸ Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej stwierdził, że „Trybunał zauważył wreszcie, że cel, jaki realizuje europejski nakaz dochodzeniowy, różni się od celu realizowanego przez ENA. Otóż, podczas gdy ENA ma na celu zatrzymanie i przekazanie osoby, której dotyczy wnioski, w celu przeprowadzenia postępowania karnego lub wykonania kary pozbawienia wolności bądź środka zabezpieczającego polegającego na pozbawieniu wolności, to celem europejskiego nakazu dochodzeniowego jest przeprowadzenie, co najmniej jednej, określonej czynności dochodzeniowej w celu uzyskania materiału dowodowego. W związku z tym, mimo inwazyjności niektórych z tych czynności dochodzeniowych, europejski nakaz dochodzeniowy, w odróżnieniu od ENA, nie może ingerować w prawo do wolności osoby, której dotyczy nakaz” – zob. szerzej Trybunał Sprawiedliwości UE, Komunikat prasowy nr 156/20, Luksemburg, 8.12.2020 r., wyrok w sprawie C-584/19, <https://curia.europa.eu>.

niezależny i obiektywny, posiadając dostęp do całości akt sprawy karnej, do których dołączane są ewentualne indywidualne polecenia i instrukcje ze strony władzy wykonawczej – przesłanki wydania oraz proporcjonalność wspomnianych nakazów aresztowania, podejmując w ten sposób autonomiczną decyzję, nadającą i ostateczną formę”¹⁹.

Wydawane przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej orzeczenia w trybie prejudycjalnym dowodzą, że zakres stosowania europejskiego nakazu aresztowania w praktyce implikuje nader często konieczność wykładni regulacji prawnych zawartych w dyrektywach unijnych. Europejski nakaz aresztowania pozostaje rozwiązaniem, które przede wszystkim ma służyć standaryzacji procedury, której zasadniczym walorem była szybkość postępowania, zapobieganie sytuacji przedawnienia karalności i eliminacja nadmiernego formalizmu.

W praktyce procedura implikuje konieczność rozstrzygania o statusie prawnym osób, w stosunku do których wydano nakaz, przy czym niepodważalnie brak konsensusu pomiędzy organami sądowymi państw członkowskich co do poprawności i dopuszczalności procedury, konsekwencji na szczeblu krajowym prowadzi do wniosku, że strefa wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości pozostaje *spectrum* wymiany doświadczeń, płaszczyzna prawna jest kształtowana w oparciu o kazuistykę.

Zakres europejskiego nakazu aresztowania określony w decyzji ramowej nie pozostawia wątpliwości, że jest to przykład regulacji, która w sposób indykatywny odnosi się do „unijnego” rodowodu i go akcentuje, przy jednoczesnym występowaniu prymatu prawa międzynarodowego nad krajowym. Nakaz odnosi się do „osoby”, a więc nie tyle obywatela danego państwa członkowskiego, ile obywatela Unii. Ponadto, na co wskazuje linia orzecznictwa sądów unijnych, promowane jest i zalecane dokonywanie przez sądy krajowe wykładni regulacji decyzji ramowej jak najbardziej odpowiadającej orzecznictwu na poziomie unijnym²⁰. W praktyce stosowanie europejskiego nakazu aresztowania na poziomie prawa krajowego skutkuje wystąpieniem szeregu dylematów, które stanowią przedmiot badania przez kolejne krajowe instancje sądowe bądź sytuacje te implikują konieczność odwołania się do Trybunału UE, co często przybiera postać pytań w trybie prejudycjalnym.

¹⁹ Zob. szerzej wyrok Trybunału Sprawiedliwości (druga izba) z 9.10.2019 r. (C-489/19 PPU), <http://curia.europa.eu>.

²⁰ W wyroku Trybunału Sprawiedliwości (piąta izba) z 29.04.2021 r. stwierdzono, że „należy w tym względzie przypomnieć, po pierwsze, że ponieważ decyzja ramowa nie wywiera skutku bezpośredniego, sąd państwa członkowskiego nie jest obowiązany odstąpić – jedynie na podstawie prawa Unii – od stosowania przepisu prawa krajowego sprzecznego z tą decyzją ramową. Po drugie, o ile wiążący charakter decyzji ramowej powoduje powstanie po stronie organów krajowych obowiązku dokonywania wykładni prawa krajowego w miarę możliwości w świetle brzmienia i celu decyzji ramowej, tak aby osiągnąć przewidziany w niej skutek, o tyle zasada wykładni zgodnej nie może stanowić podstawy dokonywania wykładni prawa krajowego *contra legem*” – zob. szerzej wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 29.06.2021 r. (C-665/20 PPU), <https://eur-lex.europa.eu>.

Państwa członkowskie wykonują europejski nakaz aresztowania w oparciu o zasadę wzajemnego uznawania. Kwestią zasadniczą mającą znaczenie dla ważności i uznawania europejskiego nakazu aresztowania jest wydanie krajowego nakazu aresztowania i, co z tym związane, kwestia ochrony prawnej przysługującej osobie, której europejski nakaz aresztowania dotyczy, a także terminy jego wykonywania²¹.

Minimalne wymogi ustanowione dla omawianej instytucji, które w istocie przesądzają o ważności orzeczenia sądowego, jakim jest nakaz, ustanawiają obowiązek weryfikacji wymogów formalnych. W orzeczeniu o europejskim nakazie, w razie braku informacji o wydaniu krajowego nakazu, ma miejsce sytuacja, w której konieczne jest ustalenie, czy został on wydany, a fakt ten nie jest ujęty w orzeczeniu, czy też procedura krajowa w tym zakresie została pominięta²². Kwestią o nie mniej ważnym znaczeniu pozostaje kontrola przestrzegania prawa do obrony. Przyjąć należy, że w każdym przypadku, gdy ani na podstawie formularza europejskiego nakazu aresztowania, ani informacji przekazanych od wydającego nakaz organu sądowego nie jest możliwe ustalenie, czy przestrzeganie praw osoby, której nakaz dotyczy, nie uległo naruszeniu, organ sądowy ma prawo odmówić jego wykonania.

Szczególnym przypadkiem jest okoliczność wydania zaocznie europejskiego nakazu aresztowania w celach wykonania orzeczonej kary, gdy osoba nie została zawiadomiona o terminie rozprawy, gdy możliwe jest zaskarżenie decyzji. W tym stanie rzeczy zasadniczo należy udzielić odpowiedzi, czy tak wydany nakaz należy uznać za nakaz aresztowania w celach ścigania, w rozumieniu art. 5 pkt 3 decyzji ramowej Rady 2002/584 z 13.06.2002 r., czy będzie to nakaz aresztowania w celu wykonania kary pozbawienia wolności lub środka zabez-

²¹ „Sam fakt wydania ENA oznacza, iż nie ma potrzeby weryfikowania dowodowej podstawy postanowienia o aresztowaniu. Istota europejskiego nakazu aresztowania opiera się bowiem na wysokim stopniu zaufania między państwami członkowskimi, które wykonują go w oparciu o wzajemne uznawanie decyzji organów wymiaru sprawiedliwości, w tym także decyzji o aresztowaniu. W tych warunkach samo wydanie prawnie dopuszczalnego nakazu aresztowania należy uznać za wystarczające uprawdopodobnienie zarzutu popełnienia przestępstwa (art. 249 § 1 k.p.k.) – zob. D. Mazur, *Europejski nakaz aresztowania w prawie polskim* (w:) *Materiały z konferencji sędziów w Krakowie, 24–26.06.2013 r.*, Kraków 2013, s. 72.

²² Trybunał Sprawiedliwości stwierdził, że „wykładnia art. 8 ust. 1 lit. c decyzji ramowej, zgodnie z którą europejski nakaz aresztowania siłą rzeczy musi opierać się na krajowym orzeczeniu odrębnym od tego nakazu, przybierającym w danym wypadku postać krajowego nakazu aresztowania, wynika nie tylko z brzmienia tego przepisu, ale też z jego kontekstu i celów, jakie ma realizować decyzja ramowa, którą w myśl orzecznictwa Trybunału należy uwzględnić przy dokonywaniu jego wykładni. Poszanowanie wymogu określonego w art. 8 ust. 1 lit. c decyzji ramowej jest też o tyle istotne, że w sytuacji, gdy europejski nakaz aresztowania został wydany w celu zatrzymania i przekazania osoby ściganej innemu państwu członkowskiemu, osoba ta już od pierwszego etapu postępowania może korzystać z gwarancji procesowych i praw podstawowych, których ochronę musi zapewnić wydający nakaz organ sądowy zgodnie ze swoim prawem, w szczególności chcąc wydać krajowy nakaz aresztowania” – zob. szerzej wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 1.06.2016 r. (C-241/15).

pieczającego polegającego na pozbawieniu wolności w rozumieniu art. 4 pkt 6 decyzji ramowej. Wykładnia decyzji ramowej wskazuje, że w odniesieniu do osoby skazanej zaocznie w jednym państwie członkowskim państwo wykonujące nakaz jest pozbawione możliwości uzależnienia przekazania osoby od okoliczności odesłania jej do państwa wykonującego nakaz dla odbycia kary. Wskazany art. 4 pkt 6 decyzji ramowej przyznał organowi sądowemu prawo odmowy wykonania nakazu aresztowania, jeśli wydało go państwo wydające nakaz, w celu wykonania kary pozbawienia wolności lub środka zabezpieczającego, a osoba, której dotyczy wniosek, jest obywatelem wykonującego nakaz państwa lub stale w nim przebywa. W razie zobowiązania się państwa wykonującego nakaz do wykonania kary lub środka zapobiegawczego organowi sądowemu zobowiązanemu do wykonania nakazu przysługuje prawo odmowy jego wykonania. Artykuł 5 pkt 1 decyzji ramowej statuuje natomiast możliwość uzależnienia przekazania osoby, w razie gdy wyrok wydano zaocznie, od udzielenia gwarancji możliwości ponownego rozpatrzenia sprawy²³. Także art. 5 pkt 3 ustanawia warunek przekazania osoby, która jest obywatelem lub stale przebywa w państwie członkowskim wykonującym nakaz aresztowania.

Warunek w tym przypadku stanowi odesłanie osoby z powrotem do państwa wykonującego nakaz w celu odbycia kary pozbawienia wolności lub środka zapobiegawczego w postaci pozbawienia wolności, które orzeczono w państwie wydającym nakaz aresztowania. Zasadnicze znaczenie dla wydania, które nastąpić ma na podstawie wyroku zaocznego, ma kwestia uznania go za wyrok kończący postępowanie w danej sprawie. Zasadą jest, że w razie złożenia skargi przez oskarżonego pozostałe państwa członkowskie pozostają związane ustanowieniem państwa skazującego, czy traktuje ono wyrok zaoczny jako wydanie prawomocnego wyroku kończącego postępowanie w sprawie, co wiąże się z dopuszczalnością wdrożenia zasady *ne bis in idem*²⁴.

²³ W art. 5 ust. 1 decyzji ramowej zostały wyraźnie przewidziane skutki wyroków skazujących wydanych zaocznie dla celów europejskiego nakazu aresztowania. Artykuł 5 ust. 1 stanowi, że jeżeli osoba, której wniosek dotyczy, „nie została wezwana do osobistego stawienia się lub w jakikolwiek inny sposób powiadomiona o dacie i miejscu stawienia się, co doprowadziło do wydania decyzji *in absentia*, przekazanie następuje pod warunkiem, że wydający nakaz organ sądowy udziela zapewnienia uznanego za równoważne gwarancji za osobę, która podlega europejskiemu nakazowi aresztowania, że będzie ona miała możliwość składać wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy w wydającym nakaz państwie członkowskim i być obecna podczas wydania orzeczenia” – zob. szerzej Opinia Rzecznika Generalnego Eleanor Sharpston przedstawiona w dniu 5.12.2006 r. (C-288/05), <https://eur-lex.europa.eu>.

²⁴ Trybunał Sprawiedliwości stwierdził, że „jeżeli w systemie prawnym skazującego państwa członkowskiego orzeczenie wydane zaocznie ostatecznie staje się przeszkodą dla dalszego ścigania karnego, to wówczas orzeczenie to jest prawomocnym wyrokiem, którego wydanie kończy proces danej osoby w rozumieniu art. 54 Konwencji Wykonawczej z Schengen, pod warunkiem że proces spełnia wymogi art. 6 traktatu o Unii Europejskiej i zasad ogólnych prawa wspólnotowego gwarantujących poszanowanie praw podstawowych zawartych w Europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności” – zob. szerzej wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 18.07.2007 r. (C-288/05), <https://sip.lex.pl>.

Wykonywanie europejskiego nakazu aresztowania, pomimo jasno sprecyzowanych regulacji w aspekcie warunków formalnych, skutkuje w praktyce brakiem spójności w linii orzeczniczej. Tytułem przykładu można wskazać sytuację, w której dochodzi do uchylenia zaskarżonego postanowienia i umorzenia postępowania wskutek uznania, że przekazanie osoby na podstawie kopii europejskiego nakazu aresztowania skutkuje wystąpieniem negatywnej przesłanki procesowej w postaci innej okoliczności wyłączającej ściganie, a więc nakazującej umorzenie postępowania w sprawie.

Zgodnie z art. 17 decyzji ramowej europejski nakaz aresztowania znajduje zastosowanie i podlega wykonaniu w trybie przewidzianym dla spraw niecierpiących zwłoki. Termin 10-dniowy dla podjęcia ostatecznej decyzji w sprawie wykonania europejskiego nakazu aresztowania ma miejsce, gdy osoba, której dotyczy wnioski, wyraża zgodę na przekazanie. Poza tym przypadkiem decyzja o wykonaniu jest podejmowana w ciągu 60 dni po aresztowaniu osoby. W razie niemożności wykonania europejskiego nakazu w wyżej wymienionych terminach wykonujący nakaz organ sądowy niezwłocznie powiadamia o tym wydający nakaz organ sądowy, wskazując przyczynę zwłoki, co wiąże się przedłużeniem terminu o kolejne 30 dni. Nietrzymanie terminów powoduje konieczność powiadomienia o tym Eurojustu²⁵ bądź Rady, która dokonuje oceny wdrożenia decyzji ramowej na poziomie prawa krajowego. Szczególne terminy obowiązują w stosunku do osób, które korzystają z przywilejów bądź immunitetów jurysdykcyjnych lub egzekucyjnych w państwie członkowskim wykonującym nakaz. Bieg terminów określonych w art. 17 rozpoczyna się wówczas i liczy od dnia, kiedy wykonujący nakaz organ sądowy zostaje powiadomiony o fakcie uchylecia przywileju lub immunitetu. Niemniej dopuszczalna jest możliwość wprowadzenia przez państwa członkowskie środka zaskarżenia zawieszającego wykonanie orzeczenia organu sądowego, który w terminie 30 dni od dnia otrzymania wniosku rozstrzyga o wyrażeniu zgody bądź na ściganie, skazanie lub aresztowanie osoby w celu wykonania kary pozbawienia wolności lub środka zapobiegawczego związanego z pozbawieniem wolności za przestępstwo popełnione przed jej przekazaniem na podstawie europejskiego nakazu aresztowania inne niż to, które uzasadniało jej przekazanie, bądź na przekazanie osoby państwu członkowskiemu innemu niż wykonujące nakaz państwo członkowskie na podstawie nakazu wydanego w związku z przestępstwem popełnionym przed jej przekazaniem, o ile ostateczne orzeczenie zapadnie w terminach określonych w art. 17 decyzji ramowej²⁶.

Wydanie europejskiego nakazu aresztowania następuje w odniesieniu do czynów, które w świetle prawa obowiązującego w wydającym nakaz państwie członkowskim zagrożone są karą pozbawienia wolności lub środkiem zabezpie-

²⁵ Eurojust – Agencja Unii Europejskiej ds. Współpracy Wymiarów Sprawiedliwości w Sprawach Karnych ustanowiona na podstawie decyzji Rady z 28.02.2002 r. (Dz.Urz. UE L 63, s. 1).

²⁶ Zob. szerzej wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 30.05.2013 r. (C-168/13) PPU, „Zbiór Orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości i Sądu” 2013/5/1-358.

czającym o wymiarze co najmniej 12 miesięcy, albo w przypadku gdy zapadł wyrok lub wydano środek zabezpieczający o wymiarze co najmniej czterech miesięcy.

W odniesieniu do zakresu zastosowania przyjęto, że w stosunku do przestępstw zagrożonych w państwie wydającym nakaz karą pozbawienia wolności lub środkiem zabezpieczającym o wymiarze co najmniej trzech lat, na podstawie decyzji ramowej podstawę wydania nakazu, bez weryfikacji pod kątem podwójnej odpowiedzialności karnej za popełniony czyn, stanowią następujące przestępstwa: udział w organizacjach przestępczych, terroryzm, handel ludźmi, seksualne wykorzystywanie dzieci i pornografia dziecięca, nielegalny handel środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi, nielegalny handel bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi, korupcja, nadużycia finansowe, pranie brudnych pieniędzy, fałszerstwo walut, przestępczość komputerowa, przestępczość w dziedzinie ochrony środowiska, co obejmuje nielegalny handel zagrożonymi gatunkami zwierząt i roślin, ułatwianie bezprawnego wjazdu i stałego przebywania, zabójstwo i ciężkie uszkodzenie ciała, nielegalny handel organami i tkankami ludzkimi, porwanie, bezprawne przetrzymywanie i branie zakładników, rasizm i ksenofobia, kradzież zorganizowana.

ZASADA SZCZEGÓLNOŚCI, ZGODA NA PRZEKAZANIE, ODMOWA WYKONANIA

Wykonywanie europejskiego nakazu aresztowania jest uznawane jako reguła. Wystąpienie przesłanki fakultatywnej lub obligatoryjnej wyłącza obowiązek wydania. Przesłanki obligatoryjne zachodzą w sytuacji wcześniejszego osądzenia osoby za popełnienie tego samego przestępstwa (*ne bis in idem*), są nimi także niepełnoletność, a więc nieosiągnięty wiek dla odpowiedzialności karnej w państwie wykonania nakazu, oraz amnestia (w tym przypadku państwo wykonania nakazu mogło ścigać tę osobę, ale przestępstwo jest w tym państwie objęte amnestią).

Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości nie pozostawia wątpliwości, że podstawę odmowy wydania mogą stanowić tylko istotne i oparte na dowodach sytuacje, w których uprawdopodobniony jest fakt istnienia realnego zagrożenia torturami, nieludzkim lub poniżającym traktowaniem lub karaniem w państwie wnioskującym ekstradycję. Oddalenie wniosku o przekazanie ma jednak charakter wyjątkowy, opiera się na wykazaniu dokonanego naruszenia lub obawie jego wystąpienia w przyszłości w trakcie postępowania²⁷. Wątpliwość co do

²⁷ „Przesłanka odmowy wykonania europejskiego nakazu aresztowania wskazana w art. 607p § 1 pkt 5 k.p.k., zgodnie z którą obligatoryjnie odmawia się wykonania nakazu europejskiego wówczas, gdy jego wykonanie naruszałoby wolności i prawa człowieka i obywatela, musi być oparta na konkretnych faktach i okolicznościach. Nie może być wynikiem abstrakcyjnych rozważań, ale musi uwzględniać konkretną sytuację procesową” – zob. szerzej postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 16.12.2015 r. (II AKz 466/15), www.orzeczenia.krakow.sa.gov.pl.

gwarancji przestrzegania praw oskarżonych czy podejrzanych, a więc odmowa wydania, oddziałuje bezpośrednio na sferę przestrzegania zasady wzajemnego zaufania i uznawania²⁸. Akcentowana zasada wzajemnego zaufania coraz częściej doznaje ograniczeń, jako skutek kontroli zasad praworządności i niezawisłości wymiarów sprawiedliwości w państwach członkowskich²⁹. Zasada zaufania, z uwagi na prawnie sankcjonowane odstępstwa od niej, wskazuje, że mamy do czynienia raczej z domniemaniem zaufania na poziomie aktu normatywnego na szczeblu unijnym. W konkretnym stanie prawnym już na etapie stosowania przepisu doznaje ona ograniczenia, którego następstwem jest dysonans w sposób skuteczny eliminujący rozstrzygnięcie odpowiadające wszelkiej poprawności proceduralnej. Brak konsensusu między państwem wydającym nakaz i państwem wykonującym nakaz inicjuje procedury kontrolne. Początkowo ograniczające się do warunków formalnych procedury stopniowo obejmują swoim zasięgiem kwestie w sposób immanentny związane z funkcjonowaniem obszaru wymiaru sprawiedliwości państw członkowskich, nieodłącznie utożsamianych z pojęciem suwerenności w szerokim tego słowa znaczeniu.

Zasada wzajemnego zaufania stanowi ekspansywny instrument prawny inicjujący i w sposób autorytatywny wyznaczający standardy procedury, wykraczające poza ramy procedury karnej. W tym aspekcie uzasadnione będzie stwierdzenie, że zasada wzajemnego zaufania niepostrzeżenie pozostaje skutecznym środkiem umożliwiającym wkroczenie w najwrażliwsze obszary funkcjonowania państwa jako suwerena, bo takim obszarem jest niewątpliwie sądownictwo krajowe. Zasada zaufania stanowi nieodłączny element realizacji zasady wzajemnego uznawania, która odnosi się głównie do zakresu poszanowania praw podstawowych oraz praw procesowych podejrzanych i oskarżonych.

Zgodnie z art. 3 decyzji ramowej przesłanka obligatoryjnej odmowy ma miejsce, gdy wykonujący nakaz organ sądowy zostaje poinformowany, że w odniesieniu do osoby, której dotyczy europejski nakaz aresztowania, zapadło już prawomocne orzeczenie w państwie członkowskim, którego przedmiot stanowiły te same czyny, z zastrzeżeniem, że jeśli została orzeczona kara, to została ona wykonana lub jest wykonywana lub też nie może być dłużej wykonywana

²⁸ W wyroku Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości stwierdzono, że „w tych okolicznościach konieczność zapewnienia, by dana osoba nie została w przypadku skazania jej wydającym nakaz państwu członkowskiemu poddana żadnemu nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu w rozumieniu art. 4 karty, uzasadnia, w drodze wyjątku, ograniczenie zasad wzajemnego zaufania i uznawania” – zob. szerzej wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 15.10.2019 r. (C-128/18), <https://sip.lex.pl>.

²⁹ „Z powodu zachwiania swoistych idei zaufania w zakresie współpracy międzynarodowej w sprawach karnych przesłanki odmowy wykonania ENA określone w art. 607p § 1 pkt 5 i 6 k.p.k. nadal są krytykowane w literaturze. Niemniej jednak coraz częściej dostrzega się praktyczne i pozytywne możliwości kontrolowania zasadności wydawania ENA przez stosowanie powołanego przepisu” – szerzej w: *Skuteczność ekstradycji i europejskiego nakazu aresztowania*, red. S. Pikulski, M. Romańczuk-Grącka, K. Szczechowicz, Olsztyń 2014, s. 33.

w świetle prawa państwa członkowskiego, w którym nastąpiło skazanie (zasada *ne bis in idem*). W tym kontekście należy zwrócić uwagę na kilka kwestii będących przedmiotem rozważań trybunału. Po pierwsze, stwierdzić należy, że poza rozpatrzeniem przesłanek wydania i stosowania ścisłych terminów wydania obowiązkiem organu sądowego państwa członkowskiego wykonującego nakaz będzie wydanie decyzji co do każdego przekazanego mu nakazu. Dotyczy to także sytuacji, gdy uprzednio wydano już postanowienie w stosunku do tej samej osoby i tych samych czynów, a kolejny nakaz został wydany tylko w celu przedstawienia w państwie wydania nakazu aktu oskarżenia osobie, której dotyczy. Po drugie, zauważyć należy, że użyte w decyzji ramowej 2002/584 w art. 3 pkt 2 pojęcie „orzeczenie” stosuje się także w odniesieniu do innych decyzji wydawanych przez organy uczestniczące w wymiarze sprawiedliwości, które kończą postępowanie karne w państwie członkowskim, także jeśli podejmowane są bez udziału sądu i nie mają formy orzeczenia. Po trzecie, warunkiem niezbędnym odmowy wydania będzie zawsze wydanie prawomocnego orzeczenia³⁰.

Przesłanki fakultatywne wyłączające wydanie stanowi okoliczność braku podwójnej karalności przestępstw innych niż 32 przestępstwa wymienione w art. 2 ust. 2 decyzji ramowej, właściwość miejscowa, toczące się postępowanie w państwie wykonania, przedawnienie.

Ustalenie sytuacji prawnej osoby, której dotyczy europejski nakaz aresztowania, który wykracza poza ogólnie przyjętą procedurę wymiany informacji pomiędzy organami sądowymi państw członkowskich, skutkujący celowością objęcia postępowania przez unijny organ sądowy lub trybunał, stanowi wyraz co najmniej istnienia prawdopodobieństwa zagrożenia naczelnych zasad i wartości, utożsamianych z pojęciem praworządności i sprawiedliwości. Fakt ponownej rewizji zasad funkcjonowania polskiego sądownictwa, zarzut niewypełniania przez sądy niezbędnych warunków w celu zapewnienia realizacji praw przysługujących obywatelom, który znalazł odzwierciedlenie w stanowisku Rzecznika Generalnego Campos Sanchez-Bardona w komunikacie z 12.11.2020 r.³¹, przesądza o celowości odejścia od koncepcji uznawania europejskiego nakazu aresztowania jako procedury karnej egzystującej w wymiarze *stricte* formalno-proceduralnym.

Zgłaszane przez państwa członkowskie w kontekście odmowy wykonania europejskiego nakazu aresztowania zastrzeżenia dotyczące niespełniania przez sądy polskie wymogu niezawisłości legły u podstaw poddania badaniu statusu sądów krajowych, istnienia procesowych gwarancji przestrzegania praw obywateli do rzetelnego procesu na poziomie organów unijnych. Fakt ten nie-

³⁰ Zob. szerzej wyrok Trybunału Sprawiedliwości (piąta izba) z 25.07.2018 r. (C-268/17), www.curia.europa.eu.

³¹ Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, Komunikat prasowy nr 138/20, Luksemburg, 12.11.2020 r., Opinia rzecznika generalnego w sprawach połączonych C-354/20 PPU i C412/20 PPU, www.curia.europa.eu.

podważalnie daje asumpt do stwierdzenia, że zasada wzajemnego uznawania i wzajemnego zaufania w wielu przypadkach stanowi literalny wyraz dążeń ustawodawcy unijnego do kreowania bezpiecznej, międzynarodowej przestrzeni prawnej, przy czym ramy te każdorazowo podlegają weryfikacji, czyniąc porządek prawny państw członkowskich celem ogólnounijnej kontroli.

Co do zasady, osoba przekazana nie może być ścigana, skazana lub w inny sposób pozbawiona wolności za przestępstwo popełnione przed jej przekazaniem inne niż to, za które została przekazana. Jest to zasada szczególności określona w art. 27 decyzji ramowej. Mając na uwadze zasadę szczególności, podkreślić należy kilka kwestii. Zasada ta powinna być rozpatrywana w kontekście zasady suwerenności państwa i jego prawa, dotyczy zawsze określonej osoby i określonego europejskiego nakazu aresztowania, zarówno w aspekcie podmiotowym, jak i przedmiotowym. Jest to kwestia, która w praktyce wymaga niejednokrotnie wykładni Trybunału, na przykład co do określenia dopuszczalności zastosowania ograniczenia wolności w stosunku do osób, które podlegają kolejno następującym po sobie procedurom w ramach europejskiego nakazu aresztowania. Kazyistyką i przyjęta linia orzecznicza nie pozostawiają wątpliwości, że zasada szczególności, która choć kwalifikowana jako zasadniczy element determinujący przebieg postępowania, nie eliminuje zasadności i dopuszczalności środka karnego w postaci ograniczenia wolności w sprawach, gdzie stan faktyczny czyni zasadnym wdrożenie procedury dla egzekwowania odpowiedzialności karnej³². Dla wykonania europejskiego nakazu aresztowania zasadnicze znaczenie ma, po pierwsze, ustalenie, czy doszło do popełnienia „innego przestępstwa, niż to, w związku, z którym osoba została przekazana” w rozumieniu art. 27 ust. 2 decyzji ramowej, co skutkowałoby wszczęciem procedury dotyczącej wyrażenia zgody³³. Przekazanie osoby następuje po badaniu przez

³² Trybunał stwierdził, że „artykuł 27 ust. 2 i 3 decyzji ramowej 2002/584/WSiSW z 13.06.2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi, zmienionej decyzją ramową Rady 2009/299/WSiSW z 26.02.2009 r. należy interpretować w ten sposób, że zasada szczególności, o której mowa w art. 2 tego artykułu, nie stoi na przeszkodzie zastosowaniu środka polegającego na ograniczeniu wolności, wobec którego odnosi się pierwszy europejski nakaz aresztowania, z powodu czynów innych niż te, które stanowiły podstawę jej przekazania w wykonaniu tego nakazu, i poprzedzających te czyny, gdy osoba ta dobrowolnie opuściła terytorium państwa członkowskiego wydającego pierwszy nakaz i została mu przekazana w wykonaniu drugiego europejskiego nakazu aresztowania wydanego po tym wyjeździe w celu wykonania kary pozbawienia wolności, o ile na podstawie drugiego europejskiego nakazu aresztowania organ sądowy wykonujący ów nakaz wyraził zgodę na rozszerzenie ścigania na czyny, za które orzeczono ten środek polegający na ograniczeniu wolności” – szerzej wyrok Trybunału Sprawiedliwości (czwarta izba) z 24.09.2020 r. (C-195/20 PPU), <https://curia.europa.eu>.

³³ „Wyjątek przewidziany w art. 27 ust. 3 lit. c decyzji ramowej powinien być interpretowany w ten sposób, że w razie stwierdzenia popełnienia «innego przestępstwa» niż to, które stanowiło podstawę przekazania, wymagane jest wystąpienie o zgodę, zgodnie z art. 27 ust. 4 decyzji ramowej, i jej uzyskanie, jeśli ma zostać wykonana kara pozbawienia wolności lub środek zabezpieczający związany z pozbawieniem wolności. Możliwe jest ściganie lub skazanie osoby za takie

organ sądowy państwa członkowskiego charakteru i kwalifikacji przestępstwa, ustaleniu czasu i miejsca popełnienia przestępstwa, stopnia udziału w przestępstwie osoby, której dotyczy wnioski, oraz przewidzianego zakresu kar. Pojęcie „inne przestępstwo” czyni celowym odniesienie się do opisu poszczególnych czynności w poszczególnych etapach procedury.

Przed wszystkim należy ustalić ponad wszelką wątpliwość znamiona przestępstwa, a więc porównać opis przestępstwa w wydającym nakaz państwie członkowskim, i te znamiona, na podstawie których nastąpiło przekazanie osoby. Stwierdzić należy również o istnieniu zgodności pomiędzy danymi ujętymi w nakazie aresztowania i danymi wskazanymi w późniejszej decyzji procesowej. Te kryteria mają znaczenie zasadnicze, w oparciu o nie sąd krajowy ocenia, czy przestępstwo określone w akcie oskarżenia stanowi przestępstwo inne niż to zawarte w nakazie aresztowania.

WYBRANE ASPEKTY EUROPEJSKIEGO NAKAZU ARESZTOWANIA W PRAWIE POLSKIM NA TLE DECYZJI RAMOWEJ

Przepisy dotyczące europejskiego nakazu aresztowania wprowadzone zostały do polskiego porządku prawnego na podstawie ustawy z 18.03.2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks wykroczeń³⁴. Regulacje zawarte w Kodeksie postępowania karnego rozszerzono poprzez wdrożenie postanowień ujętych w rozdziałach dotyczących wystąpienia do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o przekazanie osoby ściganej na podstawie europejskiego nakazu aresztowania oraz rozdziale dotyczącym wystąpienia państwa członkowskiego Unii Europejskiej o przekazanie osoby ściganej na podstawie europejskiego nakazu aresztowania.

Kodeks postępowania karnego określa zakres przedmiotowy europejskiego nakazu aresztowania w art. 607a, uzależniając możliwość wydania nakazu od spełnienia dwóch przesłanek – przestępstwo podlegać musi jurysdykcji polskich sądów oraz występuje podejrzenie, że osoba ścigana za przestępstwo podlegające jurysdykcji sądów karnych może przebywać na terytorium państwa członkowskiego Unii Europejskiej. Instrument ten dotyczy osób, które są podejrzane w postępowaniu przygotowawczym bądź oskarżone w postępowaniu sądowym lub już skazane prawomocnym wyrokiem. Zakres przedmiotowy i podmiotowy nakazu, jak również cel europejskiego nakazu aresztowania, choć niepowodujący zastrzeżeń, jeśli chodzi o wykładnię, wymaga zwrócenia uwagi na kilka kwestii. Znaczenie zasadnicze dla wykonania nakazu ma kwestia same-

przestępstwo przed uzyskaniem tej zgody, o ile żaden środek ograniczenia wolności nie jest stosowany na etapie ścigania lub postępowania karnego zmierzającego do wydania wyroku w odniesieniu do tego przestępstwa” – zob. szerzej wyrok Trybunału Sprawiedliwości (trzecia izba) z 1.12.2008 r. (C-388/08 PPU), <https://eur-lex.europa.eu>.

³⁴ Ustawa z 18.03.2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2004 r. nr 69 poz. 626).

go celu przekazania. Artykuł 607k k.p.k. stanowi, że przekazanie z terytorium RP osoby ściganej nakazem następuje w celu przeprowadzenia przeciwko niej na terytorium innego państwa członkowskiego UE postępowania karnego lub wykonania orzeczonej kary pozbawienia wolności albo innego środka polegającego na pozbawieniu wolności. Jak wskazał Sąd Najwyższy, podkreślając fakt formułowania przesłanek nakazu przez państwo wydania, ustawodawca dokonał zastrzeżenia, które należy rozumieć w ten sposób, że cel musi być zrealizowany poprzez prowadzenie postępowania karnego, a przekazanie następuje tylko w celu i pod warunkiem wszczęcia postępowania. Tak więc brak osiągnięcia celu zawsze skutkował będzie przekazaniem osoby z powrotem na terytorium RP, przy czym podkreśla się zasadę *aut dedere aut iudicare*, zgodnie z którą organy wymiaru sprawiedliwości są obowiązane do osądzenia osoby, której nie można przekazać pod jurysdykcję państwa żądającego przekazania³⁵.

Artykuł 607b k.p.k. wskazuje, że wydanie nakazu nie jest dopuszczalne, jeśli nie wymaga tego interes sprawiedliwości, w przypadku toczącego się postępowania: w sprawach o przestępstwo zagrożone karą pozbawienia wolności do roku oraz w celu wykonania kary pozbawienia wolności na czas nieprzekraczający czterech miesięcy albo innego środka polegającego na pozbawieniu wolności na czas nieprzekraczający czterech miesięcy. Konstrukcja przepisu pozostawia do wyłącznej oceny sądu, czy wydanie nakazu wiąże się z wystąpieniem interesu sprawiedliwości. Nie podważając faktu dopuszczalności wykładni generalnych klauzul „interes wymiaru sprawiedliwości” i „dobro wymiaru sprawiedliwości”, jako mogących funkcjonować w języku prawniczym zamiennie, należy stwierdzić, że ustawodawca pozostawia szeroki margines płaszczyźnie „uznania sądu” w tym zakresie. Jednak uwzględniając wagę rozstrzygnięć dla praktyki nakazu, należy z dezaprobatą odnieść się do faktu braku przyjęcia przez ustawodawcę katalogu podstaw, które w przepisach procedury karnej precyzowałyby przesłanki stwierdzenia istnienia „interesu wymiaru sprawiedliwości”. Pomijając fakt utożsamiania pojęcia „interes” ze stanem faktycznym, w którym celem jest korzyść, trudno miarodajnie stwierdzić, kiedy obiektywnie, w odniesieniu do wszystkich możliwych płaszczyzn konkretnej sprawy, można przyjąć istnienie „interesu wymiaru sprawiedliwości”. Co więcej, skoro przy ocenie należy uwzględnić wszystkie okoliczności, a więc m.in. wagę przestępstwa, ekonomikę procesu, społeczną szkodliwość czynu, to należy jeszcze odpowiedzieć na pytanie, który aspekt jest priorytetem i dlaczego. Brak w przepisach obowiązującego prawa obiektywnych przesłanek, które stanowiłyby punkt odniesienia dla decyzyjności co do niedopuszczalności wydawania nakazu, a to stanowi niepodważalnie ryzyko „błędu” samego wymiaru sprawiedliwości. Zauważyć należy, że indywidualna ocena sądu, czy konkretny stan faktyczny wyczerpuje przesłankę nieistnienia interesu wymiaru sprawiedliwości, powinna być dokonywana nie tylko w oparciu o aspekty wyżej wskazane,

³⁵ Szerzej zob. uchwała SN z 20.07.2006 r. (I KZP 21/06), <https://www.sn.pl>.

choćby ekonomiczne, ale uwzględniać także aspekt interesu osobistego czy społecznego związanego ze wskazaną podstawą wydawania. W tym kontekście wskazane byłoby odejście od powszechnie dokonywanej oceny realizacji procedury nakazu, która skupia się na jej ekonomicznej wartości i rzekomo zbyt częstym stosowaniu. Uwzględniając powyższe, stwierdzić należy, że poprzez wprowadzenie do Kodeksu postępowania karnego przesłanki dotyczącej „interesu wymiaru sprawiedliwości” ustawodawca podkreślił rangę przepisów uzewnętrzniających wolę suwerena, po drugie – stworzył ustawy poziom legalności działania wymiaru sprawiedliwości w oparciu o przesłankę, której nie sposób kwestionować.

W odniesieniu do przesłanek obligatoryjnej odmowy wykonania nakazu art. 607p § 2 k.p.k. ustanowił ograniczenia wydawania obywatela polskiego, które wynikają z postanowień Konstytucji RP³⁶. Zakaz ekstradycji statuuje art. 55 § 1 Konstytucji, który ustanawia wyjątki od tej zasady. Przyjęto, że ekstradycja obywatela polskiego jest dopuszczalna, gdy możliwość taka wynika z ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską umowy międzynarodowej lub ustawy wykonującej akt prawa stanowionego przez organizację międzynarodową, której RP jest członkiem, pod warunkiem że czyn objęty wnioskiem o ekstradycję:

- został popełniony poza terytorium RP,
- stanowił przestępstwo według prawa RP lub stanowiłby przestępstwo według prawa RP w razie popełnienia na terytorium RP, zarówno w czasie jego popełnienia, jak i w chwili wplynięcia nakazu europejskiego (§ 2).

Spełnienie warunków określonych w § 2 nie jest wymagane w odniesieniu do ekstradycji mającej nastąpić na wniosek sądowego organu międzynarodowego powołanego na podstawie ratyfikowanej przez RP umowy międzynarodowej, w związku z objętą jurysdykcją tego organu zbrodnią ludobójstwa, zbrodnią przeciwko ludzkości, zbrodnią wojenną lub zbrodnią agresji.

Odmowa wykonania nakazu sprecyzowana została w art. 607p § 1, ma ona miejsce, gdy:

- przestępstwo, którego dotyczy nakaz, w wypadku jurysdykcji polskich sądów karnych podlega darowaniu na mocy amnestii,
- w stosunku do osoby ściganej zapadło w innym państwie prawomocne orzeczenie co do tych samych czynów oraz, w wypadku skazania za te same czyny, osoba ścigana odbywa karę lub ją odbyła albo kara nie może być wykonana według prawa państwa członkowskiego Unii Europejskiej,
- w stosunku do osoby ściganej zapadło prawomocne orzeczenie o przekazaniu do innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej,
- osoba, której dotyczy nakaz, z powodu wieku nie ponosi według prawa polskiego odpowiedzialności karnej za czyny będące podstawą wydania nakazu,

³⁶ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. z 1997 r. nr 78 poz. 483 ze zm.).

- naruszałoby to wolności i prawa człowieka i obywatela,
- nakaz został wydany w związku z przestępstwem popełnionym bez użycia przemocy, z przyczyn politycznych.

W przypadku wydania nakazu wobec osoby, która jest obywatelem polskim, wykonanie nakazu może nastąpić pod warunkiem, że czyn, którego dotyczy nakaz, nie został popełniony na terytorium RP ani na polskim statku wodnym lub powietrznym oraz stanowi przestępstwo według prawa RP lub stanowiłoby przestępstwo w razie popełnienia na terytorium RP, zarówno w czasie jego popełnienia, jak i w chwili wplynięcia nakazu europejskiego. Ustawodawca polski wprowadził tym samym przesłankę nieznaną regulacjom decyzji ramowej, a ponadto, co słusznie się podkreśla, art. 607p § 2 k.p.k. nie uwzględnia rezygnacji z wymogu podwójnej karalności, jeśli chodzi o europrzestępstwa³⁷. Uwzględniając podstawy odmowy wykonania nakazu, zwrócić należy uwagę na pojęcie „te same czyny”, gdyż dokonanie właściwej wykładni pojęcia wymaga wskazania, że rozstrzyganie w tym zakresie stanowi wyraz supremacji prawa unijnego nad krajowym. Z uwagi na art. 3 pkt 2 decyzji ramowej o europejskim nakazie aresztowania stwierdza się, że pojęcie „te same czyny” nie podlega ocenie ani według prawa państwa wydającego nakaz, ani też zgodnie z prawem wykonującego nakaz państwa członkowskiego, lecz pozostaje pojęciem, które podlega ocenie zgodnie z autonomiczną wykładnią według prawa unijnego. W odniesieniu do pojęcia „prawomocność orzeczenia” artykułowanego w art. 3 pkt 2 decyzji ramowej będzie ono podlegało ocenie zawsze zgodnie z prawem państwa, w którym nastąpiło jego wydanie³⁸. Jeśli chodzi o przesłankę odmowy w postaci naruszenia przez wydanie nakazu wolności i praw człowieka i obywatela, podkreślić należy, że przesłanka ta umożliwia skuteczne odejście od sztywno określonej zasady wzajemnego uznawania i wzajemnego zaufania między państwami członkowskimi. Jak wskazuje Trybunał Sprawiedliwości, decyzja ramowa nie może skutkować modyfikacjami obowiązku poszanowania praw i zasad podstawowych sprecyzowanych w art. 2 i art. 6 Traktatu o Unii Europejskiej³⁹ i naruszać bezwzględного charakteru prawa, o którym mowa w art. 4 karty.

W związku z powyższym zasadnicze jest pytanie, czy rzeczywiste ryzyko na-

³⁷ M. Kusak, *Postępowanie karne w sprawach międzynarodowych*, Warszawa 2017, s. 156.

³⁸ „W stosunku do poszukiwanej osoby zapadło prawomocne orzeczenie obejmujące te same czyny w rozumieniu art. 3 pkt 2 decyzji ramowej, jeżeli w następstwie przeprowadzonego postępowania karnego prawo oskarżyciela publicznego do wniesienia oskarżenia ostatecznie wygasło” – zob. szerzej wyrok Trybunału Sprawiedliwości (wielka izba) z 16.11.2010 r. (C-261/09), <https://arch-bip.ms.gov.pl>.

³⁹ Artykuł 2 Traktatu o Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE z 2012 r. C 326, s. 1), dalej: TUE, stanowi, że „Unia opiera się na wartościach poszanowania godności osoby ludzkiej, wolności, demokracji, równości państwa prawnego, jak również poszanowania praw człowieka, w tym prawa osób należących do mniejszości. Wartości te są wspólne państwom członkowskim w społeczeństwie opartym na pluralizmie, niedyskryminacji, tolerancji, sprawiedliwości, solidarności oraz równości kobiet i mężczyzn”.

ruszenia prawa do niezależnego sądu stanowi podstawę do odmowy wykonania nakazu. Zalecana procedura badania polega na stwierdzeniu systemowych nieprawidłowości w zakresie zabezpieczeń dostępnych w państwie wydania nakazu i następnie skierowaniu do organu sądowego zapytania dotyczącego informacji uzupełniających dotyczących ochrony osoby. W tym miejscu warto zwrócić uwagę na podniesione w ramach pytania prejudycjalnego zapytanie, czy w razie stwierdzenia przez organ wykonujący nakaz, że doszło do naruszenia zasady państwa prawnego, obowiązuje dalej wymóg przeprowadzania oceny istnienia poważnych i sprawdzonych podstaw do uznania, że w konkretnym przypadku może dojść do naruszenia prawa do rzetelnego procesu, czy państwo wydania nakazu nie sprosta zapewnieniu realizacji prawa do rzetelnego procesu i czy w związku z tym organ sądowy wykonujący nakaz nie może być zobowiązany do wykazania istnienia takich podstaw. Jak stwierdził Trybunał Sprawiedliwości, zasadnicze znaczenie przynależy skutecznej ochronie sądowej, dla której gwarancją jest zachowanie niezawisłości organów sądowych. Trybunał stwierdził, że państwo wykonania nakazu ma zawsze obowiązek w konkretny i dokładny sposób dokonać oceny, czy istnieją poważne i sprawdzone podstawy do przyjęcia, iż osoba będzie narażona na ryzyko w razie wykonania nakazu⁴⁰. Wskazano także, że odmowa bez uprzedniej oceny powyższego jest możliwa w razie podjęcia przez Radę Unii Europejskiej decyzji stwierdzającej, na mocy art. 7 ust. 2 TUE, poważne i trwałe naruszenie zasad zawartych w art. 2 TUE, a więc zasady państwa prawnego, i w dalszej kolejności zawieszenia przez Radę stosowania decyzji ramowej wobec państwa członkowskiego.

Należy stwierdzić, że ramy współpracy między państwami członkowskimi oparte na zasadzie wzajemnego uznawania i wzajemnego zaufania w praktyce nie zapewniają gwarancji dochowania wymaganych standardów w odniesieniu do statusu prawnego osób podejrzanych i oskarżonych. Procedura nakazu pozwala na ocenę stanu praworządności w konkretnym państwie członkowskim, a jej skutki wykraczają poza wymianę stanowiska pomiędzy państwem wydającym nakaz i państwem wykonującym. Procedura staje się przedmiotem badania w aspekcie bezpośrednio związanym z badaniem legalności powołania, funkcjonowania i oddziaływania na prawa obywatela wymiaru sprawiedliwości. Zasadnicze znaczenie dla oceny ma tutaj art. 7 TUE, który ustanawia Radę Unii Europejskiej organem uprawnionym do stwierdzenia istnienia wyraźnego ryzyka poważnego naruszenia przez państwo członkowskie wartości wskazanych w art. 2. Drugi przepis to art. 47 zawarty w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej⁴¹, w tytule VI „Prawo do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu”⁴².

⁴⁰ Zob. szerzej wyrok Trybunału Sprawiedliwości (wielka izba) z 25.07.2018 r. (C-216/18 PPU), www.monitorkonstytucyjny.eu.

⁴¹ Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE z 2016 r. C 202, s. 390), <https://eur-lex.europa.eu>, Dokument 12012P/TXT.

⁴² „Každy, czyjego prawa i wolności zagwarantowane przez prawo Unii zostały naruszone, ma

Odniesienie się do postanowień zawartych w art. 2 TUE jest uzasadnione z uwagi na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 7.10.2021 r., w którym stwierdzono, że „art. 19 ust. 1 akapit drugi i art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej w zakresie, w jakim – w celu zapewnienia skutecznej ochrony prawnej w dziedzinach objętych prawem Unii oraz zapewnienia niezawisłości sędziowskiej – przyznają sądom krajowym (sądom powszechnym, sądom administracyjnym, sądom wojskowym i Sądowi Najwyższemu) kompetencje do: a) kontroli legalności procedury powołania sędziego, w tym badania zgodności z prawem aktu powołania sędziego przez Prezydenta RP – zostały uznane za niezgodne z art. 2 [główne wartości Unii], art. 8 ust. 1 [stosunki Unii z państwami sąsiadującymi], art. 90 ust. 1 i art. 179 w związku z art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji RP, b) kontroli legalności uchwały Krajowej Rady Sądownictwa zawierającej wniosek do Prezydenta o powołanie sędziego – został uznany za niezgodny z art. 8 ust. 1 [stosunki Unii z państwami sąsiadującymi], art. 90 ust. 1 i art. 186 ust. 1 Konstytucji RP, c) stwierdzania przez sąd krajowy wadliwości procesu nominacji sędziego i w jego efekcie odmowy uznania za sędziego osoby powołanej na urząd sędziowski zgodnie z art. 179 Konstytucji – został uznany za niezgodny z art. 2 [główne wartości Unii], art. 8 ust. 1 [stosunki Unii z państwami sąsiadującymi], art. 90 ust. 1 i art. 179 w związku z art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji RP”⁴³. Wyrokiem tym Trybunał Konstytucyjny orzekł również, że „art. 1 ustanowienie Unii Europejskiej akapit pierwszy i drugi w związku z art. 4 kompetencje Unii a Państwa Członkowskie ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej – w zakresie, w jakim Unia Europejska ustanowiona przez równe i suwerenne państwa tworząca «coraz ściślejszy związek między narodami Europy», których integracja – odbywająca się na podstawie prawa unijnego oraz poprzez jego wykładnię dokonywaną przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej – osiąga «nowy etap», w którym: a) organy Unii Europejskiej działają poza granicami kompetencji przekazanych przez RP w traktatach, b) Konstytucja nie jest najwyższym prawem RP, mającym pierwszeństwo obowiązywania i stosowania, c) RP nie może funkcjonować jako państwo suwerenne i demokratyczne – został uznany za niezgodny z art. 2 główne wartości Unii, art. 8 stosunki Unii z państwami sąsiadującymi i art. 90 ust. 1 Konstytucji RP”⁴⁴.

Artykuł 607r § 1 precyzuje fakultatywne przesłanki odmowy wykonania nakazu⁴⁵. Odmowa jest dopuszczalna, gdy:

prawo do skutecznego środka prawnego przed sądem, zgodnie z warunkami przewidzianymi w niniejszym artykule. Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony uprzednio na mocy ustawy”, Karta praw podstawowych UE, <https://eur-lex.europa.eu>, Dokument 12012P/TXT.

⁴³ Wyrok Trybunał Konstytucyjnego z 7.10.2021 r. (K 3/31), Dz.U. z 2021 r. poz. 1852.

⁴⁴ Wyrok Trybunał Konstytucyjnego z 7.10.2021 r. (K 3/31), Dz.U. z 2021 r. poz. 1852.

⁴⁵ „Ostateczne rozstrzygnięcie, a w związku z tym również rozpatrywanie tzw. fakultatywnych przyczyn odmowy wykonania ENA (wymienionych w art. 607r k.p.k.), należy do sądu. Radykalne uproszczenie i przyspieszenie procedury ekstradycyjnej przejawia się m.in. w tym, że nakazy przekazywane mają być bezpośrednio między właściwymi organami wymiaru sprawiedliwości,

- przestępstwo będące podstawą wydania europejskiego nakazu aresztowania, inne niż wymienione w art. 607w, nie stanowi przestępstwa według prawa polskiego,
- przeciwko osobie ściganej, której dotyczy nakaz, toczy się w Rzeczypospolitej Polskiej postępowanie karne o przestępstwo, które stanowi podstawę nakazu europejskiego,
- wobec osoby ściganej w związku z czynem będącym podstawą wydania europejskiego nakazu zapadło prawomocne orzeczenie o odmowie wszczęcia postępowania, o umorzenie postępowania lub inne orzeczenie kończące postępowanie w sprawie,
- według prawa polskiego nastąpiło przedawnienie ścigania lub wykonania kary, a przestępstwa, których to dotyczy, podlegały jurysdykcji sądów polskich,
- nakaz europejski dotyczy przestępstw, które według prawa polskiego zostały popełnione, w całości lub w części, na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jak również na polskim statku wodnym lub powietrznym,
- za czyn zabroniony, którego dotyczy nakaz europejski, w państwie wydania nakazu europejskiego można orzec karę dożywotniego pozbawienia wolności albo inny środek polegający na pozbawieniu wolności bez możliwości ubiegania się o jego skrócenie.

Zgodnie z § 2 art. 607r przepisu § 1 pkt 1 nie stosuje się, jeżeli czyn nie stanowi przestępstwa z powodu braku lub odmiennego uregulowania w prawie polskim odpowiednich opłat, podatków, ceł lub zasad obrotu dewizowego. Odmowa wykonania nakazu europejskiego, który został wydany w celu wykonania kary albo środka polegającego na pozbawieniu wolności, które zostały orzeczone pod nieobecność osoby ściganej, może mieć miejsce, chyba że:

- osoba ścigana była wezwana do udziału w postępowaniu lub w inny sposób zawiadomiona o terminie i miejscu rozprawy albo posiedzenia wraz z pouczeniem, że niestawiennictwo nie stanowi przeszkody dla wydania orzeczenia albo osoba miała obrońcę, który był obecny na rozprawie lub na posiedzeniu,
- po doręczeniu osobie ściganej odpisu orzeczenia wraz z pouczeniem o przysługującym jej prawie, terminie i sposobie złożenia w państwie wydania wniosku o przeprowadzenie z jej udziałem nowego postępowania sądowego w tej samej sprawie, osoba ścigana w ustawowym terminie nie złożyła takiego wniosku lub oświadczyła, że nie kwestionuje orzeczenia,
- organ, który wydał nakaz europejski, zapewni, że niezwłocznie po przekazaniu osoby ściganej do państwa wydania nakazu zostanie jej doręczony odpis orzeczenia wraz z pouczeniem o przysługującym jej prawie, terminie i sposobie złożenia wniosku o przeprowadzenie z jej udziałem nowego postępowania sądowego w tej samej sprawie.

bez pośrednictwa kanału dyplomatycznego lub innych pośrednich ogniw” – M. Mozgawa-Saj, *Ekstradycja w polskim postępowaniu karnym*, Warszawa 2015, s. 64.

Kodeks postępowania karnego w art. 607s § 1 ustanowił wyjątek dotyczący wydawania osób, przyjmując, że nie podlega wykonaniu nakaz europejski, który wydano w celu wykonania kary pozbawienia wolności lub środka polegającego na pozbawieniu wolności wobec osoby ściganej, która jest obywatelem polskim lub korzysta w Rzeczypospolitej Polskiej z prawa azylu, jeżeli nie wyrazi ona zgody na przekazanie.

Podstawa odmowy wykonania nakazu to również sytuacja, gdy został on wydany w celu wskazanym w art. 607r § 1, a osoba ścigana ma miejsce zamieszkania lub stale przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

WNIOSKI

Europejski nakaz aresztowania pozostaje instytucją, która pełniąc rolę istotnego elementu międzynarodowej współpracy w sprawach wymiaru sprawiedliwości, wraz z upływem czasu uzewnętrzniła istotne konotacje, wykraczające poza przestrzeń *stricte* prawną i proceduralną. Instytucja ta wywarła istotny wpływ na porządek prawny państw członkowskich, przy czym stwierdzenia tego nie należy zawężać tylko do faktu implementacji przepisów procedury. Europejski nakaz aresztowania, jako rozwiązanie ogólnie akceptowalne, oparte na zasadzie wzajemnej współpracy państw, zasadzie wzajemnego uznawania i zaufania, pozwala na wkroczenie organów prawodawczych Unii Europejskiej, sankcjonowane prymatem prawa unijnego nad krajowym, w zasady i wartości zastrzeżone dla kompetencji organów ustawodawczych państw członkowskich. Praktyka dowiodła, że instytucja ta stała się wyraźnym i sugestywnym elementem, umożliwiającym ingerencję w sferę, która pozostaje zastrzeżona dla państwa jako suwerena. Europejski nakaz aresztowania coraz częściej wymaga procedowania o dopuszczalności jego wykonania, a przesłanką badania i decyzyjności w tym zakresie nie jest już tylko brak spójności orzeczniczej czy pytanie prejudycjalne, także w ramach precedensu, a „prawo do wykładni” ustroju państwa członkowskiego w odniesieniu do filaru władzy sądowniczej. Konstrukcja europejskiego nakazu aresztowania z założenia miała realizować cel, jakim było usprawnienie mechanizmu przekazania osób nią objętych, jeśli chodzi o czynnik czasowy i formalizm. Należy stwierdzić, że walor skuteczności przynależy jej już tylko z samego faktu, iż procedura realizuje potrzeby państw członkowskich co do niezbędnej międzynarodowej współpracy instytucjonalnej czy organizacyjnej. Zawieszenie procedury europejskiego nakazu aresztowania w stosunku do konkretnego państwa członkowskiego Unii Europejskiej jest dopuszczalne tylko w drodze orzeczenia Rady Europejskiej stwierdzającego nieprzestrzeganie zasad, które legły u postaw jej funkcjonowania.

Nie mniej ważne są względy pozaproceduralne, przynależne do prawa w sensie jego etycznego wymiaru. Europejski nakaz aresztowania pozostaje rozwiązaniem prawnym, które na przestrzeni czasu kształtuje praktyka państw członkowskich, będąca wynikiem głębokich przeobrażeń eksponujących jego

transgraniczny charakter. Zasada wzajemnego zaufania związana z praktyką stosowania europejskiego nakazu aresztowania ustanawia ściśle określone standardy dotyczące płaszczyzny przestrzegania praw człowieka, zasada ta stanowi także instrument kontroli organów i instytucji państw członkowskich w zakresie wypełniania wymogów formalnych właściwych pojęciu sprawiedliwego procesu, niezależności sądów, zapewnienia gwarancji praw osób oskarżonych.

Doskonalenie procedury europejskiego nakazu aresztowania wymaga z jednej strony ujednolicenia orzecznictwa, spójności przepisów, właściwej wykładni, z drugiej strony transpozycji aktów normatywnych w sposób immanentny związanych z procedurą ekstradycyjną ujętą w decyzji ramowej. Zalicza się do nich przede wszystkim decyzja ramowa 2008/909/WSiSW⁴⁶ o przekazywaniu więźniów, decyzja ramowa 2008/947/WSiSW o stosowaniu wzajemnego uznawania do wyroków i decyzji w sprawie zawieszenia lub warunkowego zwolnienia w celu nadzorowania przestrzegania warunków zawieszenia i obowiązków wynikających z kar alternatywnych⁴⁷, dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/41/UE z 3.04.2014 r. w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego w sprawach karnych⁴⁸.

Unia Europejska, prezentując cele związane z doskonaleniem procedury europejskiego nakazu aresztowania, wskazuje przede wszystkim środki horyzontalne służące współpracy między państwami członkowskim dla poprawy wzajemnego zaufania do systemów sprawiedliwości. Zagadnieniem o szczególnej wadze z punktu widzenia stosowania europejskiego nakazu aresztowania pozostaje uszczegółowienie pojęcia „organ sądowy”, poprzez przyjęcie procedury umożliwiającej w uzasadnionych przypadkach zatwierdzenie nakazu w państwie członkowskim wydającym nakaz przez sędziego, sąd, sędziego śledczego lub prokuratora⁴⁹. Atencja prawodawcy skupia się również wokół tworzenia skutecznych mechanizmów usuwających niespójności dotyczące podstaw do odmowy wykonania nakazu. W kontekście powyższego wskazać należy celowość utworzenia unijnego mechanizmu dotyczącego demokracji, praworządności i praw podstawowych. Główne założenia prawodawcy unijne-

⁴⁶ Decyzja ramowa Rady 2008/909/WSiSW z 27.11.2008 r. o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania do wyroków skazujących na karę pozbawienia wolności lub inny środek polegający na pozbawieniu wolności – w celu wykonania tych wyroków w Unii Europejskiej (Dz.U. z 2008 r. L 327, s. 27).

⁴⁷ Decyzja ramowa 2008/947/WSiSW z 27.11.2008 r. o stosowaniu wzajemnego uznawania do wyroków i decyzji w sprawie zawieszenia lub warunkowego zwolnienia w celu nadzorowania przestrzegania warunków zawieszenia i obowiązków wynikających z kar alternatywnych (Dz.Urz. z 2008 r. L 337, s. 102), <https://eur-lex.eu>.

⁴⁸ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/41/UE z 3.04.2014 r. w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego w sprawach karnych (Dz.Urz. z 2014 r. L 130, s. 1), <https://eur-lex.europa.eu>.

⁴⁹ Szerzej na ten temat zob. rezolucja Parlamentu Europejskiego z 20.01.2021 r. w sprawie wdrażania europejskiego nakazu aresztowania i procedur wydawania osób między państwami członkowskimi (2019/2207(INI)), www.europol.europa.eu (dostęp: 21.03.2023 r.).

go to doskonalenie procedury *sensu stricto*, określenie modelowych rozwiązań, zapewnienie w państwach członkowskich przepisów prawa, które w sposób koherentny odnoszą się do zakresu praw i gwarancji procesowych osób podejrzanych i oskarżonych. Są to przede wszystkim gwarancje proceduralne w odniesieniu do podwójnej reprezentacji prawnej, a więc w odniesieniu do państwa wykonującego europejski nakaz aresztowania oraz państwa wydającego nakaz.

ABSTRACT

Monika Agnieszka Paulińska

The author is a attorney at law, a member of the OIRP in Poznan, she gained teaching experience in the Department of Civil Law at the University of Szczecin and in the Department of Constitutional Law at BWSH in Koszalin; she completed postgraduate studies in Real Estate Brokerage and holds a Professional License issued by the Ministry of Infrastructure.

European arrest warrant under the framework decision

The main goal of this article was to present the proceeding concerning the european warrant of arrest, in context of selected issues which exposes his cross-border capacity. The article addresses to jurisdiction, in order to show that, informalizing of extradition, in practice presupposes making necessary of interpretation rule of law, in scope which allows to determine the goal and frame of international cooperation in penal cases. The analysis of framework of union decision, allows state that assumption of procedure's creators, how to speed and improve the procedure, nowadays requires of revision concerning the key issues. General clauses of procedure, casuistry indicating to new legal premises which govern the extradite, also due to presumption of shortage of standards in scope guarantees ensuring reliable lawsuit, result in prolongation of procedure. Outlaw aspects of procedure on level of international cooperation, institutional, organizational, also regarding political system of counties, allows to state, that role of limited recognize and rule of limited trust is functioning.

Keywords: *European warrant of arrest, refusal of extradition, rule of speciality, rule of mutually recognition, rule of mutually trust, case law*

Monika Agnieszka Paulińska
e-mail: radca.lex.paulinska@wp.pl

Autorka jest radcą prawnym, członkiem OIRP w Poznaniu, doświadczenie dydaktyczne zdobywała w Katedrze Prawa Cywilnego na Uniwersytecie Szczecińskim oraz w Katedrze Prawa Konstytucyjnego BWSH w Koszalinie; ukończyła studia podyplomowe w zakresie Pośrednictwo w Obrocie Nieruchomościami, posiada Licencję Zawodową wydaną przez Ministerstwo Infrastruktury.

BIBLIOGRAFIA ZAŁĄCZNIKOWA

- Augustyniak Barbara, Eichstaedt Krzysztof, Kurowski Michał**, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. D. Świecki, Warszawa 2022, t. 2, komentarz do art. 425–673
- Kusak Martyna**, *Postępowanie karne w sprawach międzynarodowych*, Warszawa 2017
- Mazur Dariusz**, *Europejski nakaz aresztowania w prawie polskim (w:) Materiały z konferencji sędziów w Krakowie 24–26.06.2013 r.*, Kraków 2013
- Mozgawa-Saj Marta**, *Ekstradycja w polskim postępowaniu karnym*, Warszawa 2015
- Skuteczność ekstradycji i europejskiego nakazu aresztowania*, red. S. Pikulski, M. Romańczuk-Grącka, K. Szczechowicz, Olsztyn 2014